

Verhaal van de dag

Inge Mans werkte twintig jaar op De Hafakker in Noordwijkerhout, een voorloper in Nederland in de huisvesting én omgang met verstandelijk gehandicapten. Ze schreef er een boek over.

Idealen versus de praktijk in de zorg

Roza van der Veer
redactie@leischdagblad.nl

Noordwijkerhout * Trudie komt geregeld logeren bij haar vriendin Inge. Ze wordt meegenomen naar feestjes en naar vrienden. Zo komt Trudie, een volwassen vrouw met het syndroom van Down, in aanraking met 'normale' mensen. Trudie heeft geluk met haar vriendin Inge. Het overgrote deel van de verstandelijk gehandicapten leeft nog steeds in een aparte wereld. Weliswaar niet meer achter de muren van de inrichting maar binnen de muren van hun groeps-woningen en speciale dagcentra. Inge Mans (62) heeft het allemaal zien gebeuren. Ze werkte twintig jaar op De Hafakker in Noordwijkerhout waar voor de eerste keer in Nederland met de zogeheten 'omgekeerde integratie' werd gewerkt. 'Normale' bewoners gingen op het terrein van de instelling wonen, tussen mensen met een verstandelijke handicap. Ze werden burens en leerden elkaar kennen.

Geraniums

„Voordeel van De Hafakker is dat de wijk relatief verkeersluw is en bewoners dus veilig op pad kunnen”, aldus Mans. „Dat is anders in de gewone wereld, met het gevoel dat ze achter de geraniums zitten en alleen in busjes buiten komen om te voorkomen dat ze verdwalen of worden gepest. Begeleiders hebben steeds minder tijd om samen boodschappen te doen, kleding te kopen, naar de kinderboerderij te gaan of lekker koffie te gaan drinken. Van integratie, het ideaal van de jaren negentig, komt in de praktijk weinig terecht.”

Scheidings

De inmiddels in Utrecht wonende Mans doet haar constatering in het boek 'Het hart van de zorg, Idealen en praktijken in de ver-

Inge Mans met Trudie. „Zorg voor verstandelijk gehandicapten zit in kleine dingen, als een beetje kletsen.”

'Pillen gingen in de ban, een jointje moest kunnen'

standelijke gehandicaptenzorg bij de Hafakker (1960-2010). Eerder schreef ze het boek 'Zin der zotheid, vijf eeuwen cultuurgeschiedenis van zotten, onnozelen en zwakzinnigen'. „Dat eindigde in 1960. Daarna is er zoveel veranderd in de zorg voor verstandelijk gehandicapten dat ik nu de laatste vijftig jaar beschrijf met De Hafakker als voorbeeld.” Mans beschrijft dat rond 1970 een strikte scheiding ontstond tussen de toenmalige krankzinnigenzorg - voor mensen met een ziek hoofd -

en de zwakzinnigenzorg - voor mensen met een zwak werkend hoofd. Zo'n honderdduizend mensen met een lichte verstandelijke beperking kunnen zelfstandig wonen met de nodige hulp aan huis. Ruim zeventigduizend mensen met een ernstige verstandelijke beperking en/of gedragsproblemen wonen in instellingen met 24-uurszorg. „Ik beschrijf in mijn boek hoe die gesloten inrichtingen, zoals in Noordwijkerhout, werden opengegooid en hoe de familie bij de zorg werd betrokken.”

Vrijplaats

Mans putte voor haar boek uit haar eigen aantekeningen en archiefstukken, maar hield ook tientallen interviews met bewoners, groepsleiders en leidinggevend. Ze beschrijft, met veel voorbeelden, hoe sommige patiënten rond 1970 nog werden opgesloten en

vastgebonden. Ze laat zien hoe psycholoog Okma samen met de nieuwe groepsleiders radicale veranderingen doorvoerde. De Hafakker veranderde van een gesloten paviljoen in een maatschappelijke vrijplaats. Pillen werden in de ban gedaan en een jointje moest kunnen.

„Liefde is het nieuwe medicijn”, meenden de nieuwe groepsleiders. Mans: „Voor mij was het de leukste tijd uit mijn werkzame leven. We maakten plezier maar ook ruzie met de bewoners. We gingen met bewoners op vakantie en namen ze soms mee naar huis.” „„Helaas werd die benadering door de managers in de jaren negentig als niet-professioneel afgewezen. Begeleiders moesten afstand houden en werden vaak overgeplaatst. Vroeger kon je een langdurige band met bewoners opbouwen en dat is echt beter.”

'Vroeger kon je een langdurige band opbouwen'

Mans constateert in haar boek dat veel idealen van de verstandelijke gehandicaptenzorg in de praktijk minder goed tot hun recht kwamen. „Natuurlijk zijn de leefomstandigheden van verstandelijke gehandicapten verbeterd, want er is meer leefruimte en privacy. Ook de dagbesteding is verbeterd.”

Werkvloer

Maar daar staat tegenover dat er minder begeleiding is. „Door de marktwerking en de vele managers gaat veel geld naar overhead. Bege-

leiders zijn veel tijd kwijt aan administratieve taken en hebben weinig tijd voor gezelligheid en persoonlijke aandacht. Verstandelijk gehandicapten wonen eigenlijk op de werkvloer van hun begeleiders.”

Hart

Ook bij De Hafakker ziet ze het ideaal van integratie 'verwateren'. „Verstandelijk gehandicapten hebben hulp nodig om een sociaal netwerk op te bouwen, maar begeleiders hebben daar geen tijd voor. Ook worden de mogelijkheden van de (omgekeerde) integratie in de Hafakkerwijk te weinig benut: burens leven vaak volkomen langs elkaar heen.”

Mans betreurt de verzakelijking in de zorg. Managers geven in haar visie begeleiders te weinig ruimte om vanuit hun hart te werken. „En toch is dat waar alles om draait in

FOTO REMKE SPIJKERS

Lezing

Inge Mans geeft op 16 november een lezing bij Novato, Hoogstraat 58a in Noordwijkerhout. Aanvang 14.00 uur. Ze laat oude foto's zien maar vraagt ook het publiek om herinneringen over hun ervaringen met de Hafakkerbewoners in het dorp. Op 20 november is er een reünie met voormalige Hafakkersbegeleiders.

de zorg voor verstandelijk gehandicapten. Het zit al in hele kleine dingen: even een gezellig onderonsje en een beetje kletsen met elkaar. Als ik dat doe met Trudie, zegt ze om de tien minuten: gezellig hè, samen met z'n tweetjes.”

Visser in de stad

Jaap Visser reageren: jaap@kickuitgevers.nl

'Na, na, na', het is me een drama

Zit ik hier in Spanje, op mijn mijmerplek, met het Vall d'Aro aan mijn voeten en zicht op de Middellandse Zee, en waar denk ik aan? Aan The Shoes, of liever, aan Henk en Jan Versteegen, de tweeling, rechtgeaarde muzikanten, horecamannen en sportvlekken tegelijkertijd. Ik heb zo met die gasten te doen, dat ik gisteren bijna ben wezen kijken of ze toevallig hier zijn, één dorp verderop, in Castell d'Aro, waar zich een Leidse heuvel bevindt, dat wil zeggen, een hellend buurtje met opmerkelijk veel Leidenaars. Ik zou de tweeling graag een hart onder de riem steken, nu soulmate Theo van Es de band zo jammerlijk in de zeik heeft genomen.

Dat de Versteegens in Noord-Spanje een eigen plekje hebben, weet ik omdat ik ooit één van de twee, ik dacht Henk, de drummer (maar het kan ook Jan, de bassist, zijn geweest), aantrof op het naburige vliegveld, dat van Girona, en we aan de praat raakten. Een paar dagen later reed ik toen Henk (maar het kan dus ook Jan zijn geweest) bijkans van de sokken. Ik was met de auto op weg naar de bakker en toen ik onze heuvel af kwam rollen, zoeft een Versteegen op de racefiets juist voor mijn bumper langs. Nee, ik ben nog nooit wezen buurten op die Leidse heuvel verderop, want als ik in het schoonouderlijk buitenhuis ben, hoef ik niet zo nodig in de entourage van laten we zeggen l'Esperance of Barrera te verkeren. Dan ga ik naar het strand, trek het schitterende achterland van de Costa Brava in, ga uit eten in een ons warm aanbevolen Cata-

laanse uitspanning of kloop een beetje aan in en rond dit zo aangename huis dat mijn schoonouders begin deze eeuw tot groot genoegen van henzelf, vrienden, kinderen en vooral ook kleinkinderen wisten te bemachtigen. En als de avond het dal in valt en de zee in kostelijke maanlicht baadt, nestel ik mij op het dakterras, met een mooie fles en een goed boek dat ik zo nu en dan terzijde leg om voor mij uit te turen en de gedachten de vrije loop te laten. En dan kan ik dus uitkomen bij die Zoeterwoudse Leidenaars uit Castell d'Aro die ik meer nog dan om hun strakke beat bewonder om hun ijzeren discipline waarmee zij een leven in de horeca probleemloos weten te rekken door hoogwaardige sportbeoefening.

En nu liggen The Shoes ineens uit elkaar, na een halve eeuw omver getrokken door Theo van Es die op zijn ouwe dag nog even danig op de solotoer moet, omdat hij roem en wellicht nog poen ruikt. Verleid door Johan Derksen die de ouwe blues nieuw leven inblaast en Van Es vanwege diens glorieuze strot heeft ingekapseld. Dat is allemaal tot daar aan toe, maar Theo toert nu succesvol door het land met de wereldhits van Versteegen-makelij. Wat een drama. 'My baby, who run out of me. Na, na, na', verdomme nog an toe.

Jaap Visser

Verhaal van de dag